

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Географічний факультет

Кафедра географії України та регіоналістики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан географічного факультету

Мирослав ЗАЯЧУК

2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

ОСНОВИ ДЕМОГРАФІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

вибіркова

Освітньо-професійна програма «Регіональний розвиток і просторове планування»

Спеціальність 106 «Географія»

Галузь знань 10 «Природничі науки»

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Географічний факультет

Мова навчання українська

Чернівці 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «ОСНОВИ ДЕМОГРАФІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Регіональний розвиток і просторове планування», спеціальність 106 «Географія», галузь знань 10 «Природничі науки», затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № 5 від «29» травня 2023 р.).

Розробник: Заблотовська Наталія Василівна, доцент кафедри географії України та регіоналістики, кандидат географічних наук, доцент.

Викладач: Заблотовська Наталія Василівна, доцент кафедри географії України та регіоналістики, кандидат географічних наук, доцент.

Погоджено з гарантом ОП «Регіональний розвиток і просторове планування»

Гарант освітньої програми Іван КОСТАЩУК

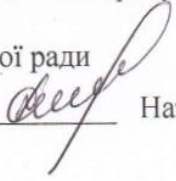
Затверджено на засіданні кафедри географії України та регіоналістики

Протокол № 13 від « 09 » серпня 2024 року

Завідувач кафедри Іван КОСТАЩУК

Схвалено навчально-методичною радою географічного факультету

Протокол № 1 від « 12 » серпня 2024 року

Голова навчально-методичної ради
географічного факультету Наталя АНДРУСЯК

Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни)

Останнім часом відбувається регіоналізація всіх сфер суспільного життя. Управління розвитком регіону, зокрема планування його бюджету, вимагає знання перспективної чисельності та особливостей вікової структури населення. Специфічні риси суспільного розвитку, різний ступінь прояву соціально-економічних проблем у свою чергу створюють як прямий, так і опосередкований вплив на формування народжуваності, смертності, міграційних процесів, статеві-вікової структури населення, вимагають диференційованого підходу до обґрунтування напрямів покращення демографічної ситуації в країні. Тому все більшої актуальності набувають дослідження регіональних особливостей відтворення населення, виявлення причинно-наслідкових зв'язків цього процесу з економічним розвитком окремих територій

Мета навчальної дисципліни: сформувати систему знань про відтворення населення та його основні закономірності; про закономірності й тенденції, що складаються у соціальній сфері життя суспільства; вивчити масові соціальні явища і процеси; опанувати методи їх кількісної оцінки й аналізу; встановити й вимірити взаємозв'язки демографічних і соціальних процесів; набути навички їх моделювання й оцінки перспектив, а також впливу на суспільний розвиток.

Завдання:

- розкрити поняттєво-термінологічний апарат демографічного прогнозування;
- розкрити методологічні основи демографічного прогнозування;
- розкрити зміст наукової категорії „ демографічного прогнозування як об'єкту суспільно-географічного дослідження;
- розкрити наукові та організаційні механізми суспільно-географічного демографічного прогнозування населення регіону.

Пререквізити. Пропонується до вибору на другому курсі навчання. Курс є комплексним, інтегрує у собі базові знання, вміння і навички. Отримані знання та навички стануть у нагоду при вивченні багатьох інших географічних курсів і дисциплін, зокрема «Основи суспільної географії», «Основи соціальної географії», «Регіональна соціально-економічна географія», тощо.

Результати навчання

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні набути такі **загальні компетентності**, як:

Універсальні компетенції:

ЗК 6. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 9. Здатність працювати автономно.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Ключові компетенції:

СК 1. Здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проектів, в тому числі міжнародних, що будуть висвітлювати особливості впливу глобалізації на регіони та просторові моделі їх економіки.

СК 4. Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтно-оболонки та проводити просторовий аналіз поселенських систем на основі кількісних і якісних даних, здійснювати регіональну діагностику на основі територіального планування; ідентифікувати, вимірювати та оцінювати фактори у просторово-часовому континуумі для моделювання траєкторій розвитку міст, регіонів і країн, визначати їх інноваційно-інвестиційний потенціал;

СК 7. Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації. Уміння давати комплексну географічну оцінку території за результатами аналізу карт, здатність відображати географічні об'єкти і процеси за допомогою картографічних творів; використовувати професійно-профільовані знання і практичні навички для розробки та впровадження механізмів територіального менеджменту, районного планування, складання планів та програм соціально-економічного розвитку регіонів.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

ПР 01. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.

ПР 04. Аналізувати географічний потенціал території

ПР 05. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.

ПР 10. Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні, а також особливості процесів глобалізації економічного, соціального, політичного, культурного і духовного розвитку людства, головні закономірності розвитку глобальних проблем та глобалістики.

ПР 15. Вміти створювати картографічні моделі, оформляти картографічні твори з використанням сучасних методів та технологій.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- статистичні аспекти Національної стратегії демографічного розвитку України, а також регулятори сучасної державної демографічної політики та її соціально-економічні наслідки

- теоретико-методологічні засади статистичного аналізу закономірностей відтворення населення

- методи статистичного аналізу зміни чисельності населення, його статеві-вікового складу та характеру дожиття за сучасного режиму відтворення

вміти:

- здійснювати пошук, оброблення та аналіз статистичної інформації з різних джерел

- здійснювати пошук, оброблення та аналіз статистичної інформації з різних джерел

- розраховувати статистичні показники природного та міграційного руху, усунути вплив структурних чинників на інтенсивність демографічних процесів

- застосовувати методи статистичного аналізу взаємозв'язаних демографічних процесів, методи оцінювання ймовірностей та режиму

- аналізувати тенденції зміни та сезонні коливання демографічних процесів; здійснювати короткострокові прогнози чисельності та складу населення прийомами демографічного та імітаційного моделювання

Опис навчальної дисципліни

Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	2	3	5	150	2	30	30			90		залік

Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма							Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1.													
АНАЛІЗ ВІДТВОРЕННЯ НАСЕЛЕННЯ													
Тема 1 Теоретико-методологічні засади статистичного аналізу закономірностей відтворення населення	16	2	4			10							
Тема 2. Сучасні світові та регіональні демографічні тенденції	10	2				8							

Тема 3. Демографічні покоління і демографічні контингенти: аналіз динаміки і структурних зрушень	14	4	4			6						
Тема 4 Статистичний аналіз смертності як регулятора відтворення населення	14	2	4			8						
Тема 5. Таблиці дожиття і середньої очікуваної тривалості життя	6	2				4						
Тема 6. Статистичний аналіз народжуваності як складової природного руху населення	10	2	2			6						
Разом за змістовим модулем 1	70	14	14			38						
Змістовий модуль 2. ПРОГНОЗУВАННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ, ЧИСЕЛЬНОСТІ ТА СКЛАДУ НАСЕЛЕННЯ												
Тема 7 аналіз режиму відтворення населення	10	2	4			4						
Тема 8 Аналіз інтенсивності і динаміки міграційних процесів	6	2				4						
Тема 6. Моделі населення: види, прийоми і сфери застосування	10	2	4			4						
Тема 9. Методи побудови демографічних прогнозів	16	2				14						
Тема 10. Імітаційне моделювання і прогнозування чисельності та складу населення.	10	2	4			4						
Тема 11. Прогнозування на основі екстраполяції рядів динаміки	16	2				14						
Тема 12. Медико-екологічні прогнози	10	2	4			4						
Тема 13. Демографічне прогнозування та демографічна політика	16	2				14						
Разом за змістовим модулем 2	80	16	16			52						
Усього годин	150	30	30			90						

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	кількість балів
	модуль 1	14	15
1.	Теоретичні і методичні основи медичної статистики. Соціально демографічна статистика.	4	4
2.	Організація, планування і проведення статистичного (епідеміологічного) дослідження. Розробка плану та програми статистичного дослідження	4	4
3.	Прогнозування чисельності населення	4	4
4.	Прогнозування статевовікового складу населення	2	3
	модуль 2	16	15
5.	Прогнозування змін у природному русі	4	4

6.	Прогнозування змін у міграційному русі	4	4
7.	Регіональний аналіз демографічного розвитку поселень	4	3
8.	Складання демографічної стратегії розвитку регіону	4	4
	Разом	30	30

Тематика індивідуальних завдань

ІНДЗ виконуються у формі розробки проектів розробки моделі чи прогнозу комплексного розвитку регіону, складанні електронних карт, створенні мультимедійних презентацій. У окремих випадках, коли спостерігається схожість у вихідній експериментальній інформації, тематика ІНДЗ може змінюватися чи уточнюватися на розсуд викладача. Написання реферату на одну з обраних тем (за вибором студента) шляхом ґрунтовного реферування наявної фахової літератури з обов'язковим формулювання власних висновків. Перелік орієнтовних тем реферату:

Тематика індивідуальних науково-дослідних завдань (ІНДЗ).

Розрахувати демографічний прогноз до 2050 року для адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми:

1. АР Крим
2. Вінницька область
3. Волинська область
4. Дніпропетровська область
5. Донецька область
6. Житомирська область
7. Закарпатська область
8. Запорізька область
9. Івано-Франківська область
10. Київська область
11. Кіровоградська область
12. Луганська область
13. Львівська область
14. Миколаївська область
15. Одеська область
16. Полтавська область
17. Рівненська область
18. Сумська область
19. Тернопільська область
20. Харківська область
21. Херсонська область
22. Хмельницька область
23. Черкаська область
24. Чернівецька область
25. Чернігівська область

Вимоги до змісту і оформлення ІНДЗ

Для виконання ІНДЗ студент використовує як основу вказівки з виконання відповідних практичних робіт. Згідно вказівок здійснюється виконання проекту, його структуризація та оформлення. Створюваний проект (Розроблена модель чи прогноз та його суспільно-географічний аналіз) виконується з дотриманням правил суспільно-географічного наукового пізнання і сучасних технологічних прийомів комп'ютерної графіки з дотриманням географічної змістовності.

Самостійна робота

Під час самостійної роботи при вивченні дисципліни студент повинен опрацювати

теоретичний матеріал, що подавався в процесі лекції та рекомендований до самостійного опрацювання згідно навчальної програми (див. перелік тем самостійних робіт)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Опанування теоретико-методологічних засад статистичного аналізу закономірностей загального відтворення населення (природного і механічного). Ознайомлення із сучасними світовими демографічними закономірностями у контексті другого демографічного переходу та національними і регіональними особливостями перебігу демографічних процесів, а також із Стратегію демографічного розвитку України в рамках реалізації Цілей сталого розвитку (2015-2030 років).	20
2.	Ознайомлення і практичне застосування методики статистичного аналізу статеві-вікової структури та збалансованості населення в розрізі демографічних поколінь; оцінювання інтенсивності процесів: смертності та дожиття в розрізі статі за віком працездатності; народжуваності і відтворення населення за видом поселення на прикладі конкретного регіону України (області) у попередньому звітному році.	20
3.	Проведення статистичного аналізу динаміки загальної чисельності населення, показників природного руху (смертності і народжуваності), відтворення материнського покоління на прикладі конкретного регіону України (області) за попередніх 10 років. Розроблення сценаріїв короткострокового (на 2 роки) прогнозу чисельності та статеві-вікового складу населення Виконання індивідуального проекту статистичного дослідження.	50
	Разом	90

Система контролю та оцінювання

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим. Відпрацювання пропущених занять здійснюється згідно з графіком консультацій викладача. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, переведення на індивідуальний графік з різних причин) навчання може відбуватись в он-лайн форматі за погодженням із керівником курсу і регламентується «Положенням про організацію освітнього процесу у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» (<http://surl.li/aetyu>).

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни. Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких 60 балів студент набирає при поточних видах контролю і 40 балів – у процесі підсумкового виду контролю (заліку). Додатково студент може отримати до 20 балів за виконання ІНДЗ.

Кількість балів за кожний навчальний елемент виводиться із суми поточних видів контролю. Кількість балів за змістовний модуль дорівнює сумі балів, отриманих за навчальні елементи даного модуля. Максимальна кількість балів складає: за 1 модуль – 30 (20 балів за теоретичний блок та 10 балів – за виконання завдань на практичних); 2 модуль – 30 (20 балів за теоретичний блок та 10 балів – за виконання завдань на практичних).

Студент, який набрав впродовж нормативного терміну вивчення дисципліни 60 балів та виконав навантаження за всіма кредитами, має можливість не складати залік і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку або складати залік з метою підвищення свого рейтингу за даною навчальною дисципліною. Якщо студент набрав менше 30 балів - не допускається до складання заліку.

Підсумкова оцінка за навчальну дисципліну, з якої складається залік, виводиться із суми балів поточного контролю за модулями (до 60 балів) та модуля-контролю (заліку) – до 40 балів. Якщо студент за власною ініціативою чи бажанням, крім обов'язкових видів контролю (60 балів), виконує додаткові види роботи – ІНДЗ (фіксовані виступи, реферати, статті, участь в олімпіадах, наукових конференціях тощо), може отримати додатково 20

балів, які також підсумовуються до підсумкової оцінки. Зауважимо, що зміст індивідуальних дослідницьких робіт студентів подається через платформу Moodle де перевіряється на випадок не доброчесних дій студента. Загалом оцінка ІНДЗ передбачає оцінювання власне проведеної роботи та її захист.

Політика щодо визнання результатів здобутих шляхом неформальної освіти: Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в системі формальної освіти) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (протокол N4 від 28.03 2022 року)» (<http://surl.li/fnyha>) допускається зарахування практичних занять, навчальних елементів та отримання додаткових балів при наявності сертифіката (свідоцтва, тощо) отриманого здобувачем у неформальній освіті (курси, тренінги) з вивчення тем охоплених змістовим наповнення курсу.

За умови проходження навчальних тренінгів чи стажувань по тематиці навчальної дисципліни у очному форматі чи дистанційному на платформі UNOVA cursos, Edera, або на інших онлайн платформах, виконання всіх завдань та отримання сертифікату, студент може отримати додатково до 10 балів до підсумкової оцінки по даній освітній компоненті

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувачі вищої освіти зобов'язані виконувати положення принципів академічної доброчесності: виконувати всі поточні завдання та підсумковий контроль самостійно без допомоги сторонніх осіб; не допускати списування під час проведення контрольних заходів (у т. ч. із використанням мобільних пристроїв); надавати для оцінювання лише результати власної роботи; не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити Ваші результати чи погіршити/покращити результати інших студентів; не публікувати і не розповсюджувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань студентів.

Питання плагіату та академічної доброчесності регламентуються ЗУ «Про вищу освіту» та локально-правовими актами ЗВО: Правила академічної доброчесності у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича https://drive.google.com/file/d/1EzBsehqERCEzxJwWe-rz6_eTUFUBGv4o/view, Положення про виявлення та запобігання плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича https://drive.google.com/file/d/16eJk4gKG5oJII2ot4UeSq2_BSgadrPl/view та Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича https://drive.google.com/file/d/1CB4AIMVXSAYkF_CepI-k98GPc9E8KznQ/view

Відповідно до вимог Болонської угоди проводиться місцева (національна) шкала визначення оцінок і шкала ECTS. Для їх порівняння використовується така таблиця:

<i>Рейтингова оцінка з дисципліни</i>	<i>Оцінювання в системі ECTS</i>	<i>Оцінка за національною шкалою</i>	<i>Залік за національною шкалою</i>
90-100	A	5 (відмінно)	Зараховано
80-89	B	4 (добре)	
70-79	C	4 (добре)	
60-69	D	3 (задовільно)	
50-59	E	3 (задовільно)	
35-49	FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання	Не зараховано
1-34	F	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом	

A 90 – 100 балів - Знання предмету глибокі і міцні, виходять за межі програми, підручників і навчальних посібників та носять науковий та інноваційний характер. Студент вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом, методологічними основами організаційної структури

правління в туристичній діяльності. Висловлює та аргументує своє ставлення до альтернативних поглядів на більшість питань

В 80 – 89 балів Знання предмету глибокі і повні, перебувають у межах навчальних програм, підручників і навчальних посібників. Студент вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом, методологічними основами.

С 70 – 79 балів Знання предмету достатньо глибокі і повні, перебувають у межах навчальних програм, підручників і навчальних посібників. Студент вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом.

Д 60 – 69 балів Знання предмету перебувають в межах навчальних програм. Студент вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом, методологічними основами, знає програмний мінімум.

Е 50 – 59 балів Знання, завчені з підручника, висвітлюються за допомогою конспекту. Студент самостійно використовує знання у завчених умовах і ситуаціях, на нові види діяльності вони переносяться за допомогою викладача.

FX 35-49 балів Студент не володіє основами знань з предмету, не може пояснити основних понять, категорій, не виконав практичних завдань. Але, студент виконує додаткові завдання в межах програми курсу.

F 0-34 бали Основи курсу студентом не освоєні, практичні і самостійні завдання не виконані, знання не продемонстровані

Для здійснення контролю знань студентів викладач заповнює журнал, де вказуються оцінки за кожний навчальний елемент. Журнал зберігається у викладача. За модулями заповнюються відомості рубіжного контролю, які подаються і зберігаються на кафедрі. Скільки для повного забезпечення комунікації з викладачем використовується платформа дистанційного навчання Moodle, то фіксація набраних балів студентом під час вивчення курсу також ведеться у електронному додатку оцінювання на сторінці курсу.

Список рекомендованих джерел:

1. Підгорний А.З., Самоєнкова О.В., Ольвінська Ю.О., Вітківська К.В. Соціально-демографічна статистика: Підручник // За заг. ред. канд. екон. наук, професора А.З. Підгорного. Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2016. 424с.
2. Борисова, Ю. В. Посібник до вивчення дисципліни «Соціальна і демографічна статистика» [Текст] / Ю.В. Борисова. Д.: РВВ ДНУ, 2016. 32 с.
3. Соціальні індикатори рівня життя населення. Статистичний збірник. К. : Державна служба статистики України, 2015. 204 с.
4. Самоєнкова, О. В. Економічна статистика : навчальний посібник / О. В. Самоєнкова, Ю. О. Ольвінська. Одеса : ОДЕУ, 2010. 182 с.
5. Самоєнкова, О. В. Соціальна статистика : навчальний посібник / О. В. Самоєнкова, Ю. О. Ольвінська. Одес: ОДЕУ, 2009. 102 с.
6. Соціальний моніторинг // Інтернет портал Соціальна робота. Збірник статей [Електронний ресурс]. 2010. Режим доступу: <http://www.sottekst.ua>
7. Соціологія соціальної роботи: теорія та практика», М. Лукашевич, Ф. Шандор (Соціологія соціальної роботи: теорія та практика: Підручник. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2018. 232 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
2. Сайт БДПУ <http://bdpu.org>
3. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт <http://www.ukrstat.gov.ua/>